

ŁUKASZ PALUCH*

Kraków

**UWARUNKOWANIA ROZWOJU
POZAROLNICZEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ
OBSZARÓW WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO**

Słowa kluczowe: rozwój społeczno-gospodarczy, województwo małopolskie, gminy wiejskie, unitaryzacja zerowana, działalność pozarolnicza

STRESZCZENIE

Celem opracowania jest próba oceny stanu i rodzaju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze gmin wiejskich województwa małopolskiego, reprezentujących różne poziomy rozwoju gospodarczego. Przy wyborze jednostek do przeprowadzenia analizy porównawczej zastosowana została wielokryterialna metoda unitaryzacji zerowanej. Pozwoliła ona na podział 125 gmin wiejskich województwa małopolskiego na cztery w miarę jednorodne grupy reprezentujące różne poziomy rozwoju gospodarczego. Podstawowe źródło informacji stanowiły dane statystyczne za 2011 rok publikowane przez Bank Danych Lokalnych oraz System Analiz Samorządowych. Zaprezentowany stan i rodzaj działalności pozarolniczej w gminach wiejskich województwa małopolskiego odzwierciedla występujące między nimi różnice w poziomie rozwoju gospodarczego.

Wprowadzenie

Potencjał społeczno-gospodarczy regionu decyduje o jego poziomie rozwoju, determinując przy tym rodzaj, tempo i charakter zachodzących zmian. Zmianom podlegają między innymi: wielkość oraz struktura produkcji, zatrudnienia, inwe-

* Łukasz Paluch, dr inż., Zakład Ekonomii i Polityki Gospodarczej, Instytut Ekonomiczno-Społeczny, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, e-mail: lukasz.paluch@ur.krakow.pl.

stycji, dochodów i konsumpcji. Przedstawione wielkości ekonomiczne charakteryzują gospodarke zarówno od strony ilościowej, jak i towarzyszące im w procesie wzrostu gospodarczego zmiany jakościowe¹. Efektywne wykorzystanie uwarunkowań ekonomicznych obszarów wiejskich wiąże się więc z uaktywnieniem odpowiednich zasobów o charakterze społecznym, instytucjonalnym i środowiskowym, a prowadzona działalność gospodarcza powinna zmierzać nie tylko do poprawy jakości życia ich mieszkańców, ale także zawierać ważne z punktu widzenia zasad i celów zrównoważonego rozwoju elementy kulturowe².

Jednym z podstawowych warunków rozwoju obszarów wiejskich jest wzrost ich różnorodności poprzez wzbogacanie struktury pełnionych przez nie funkcji pozarolniczych³. Kreowanie nowych przedsięwzięć, które przyczyniają się do rozwoju przedsiębiorczości, powinno być jednak nie tylko efektem dostępnych „na starcie” uwarunkowań, ale także aktywności i zaradności mieszkańców wsi oraz jej otoczenia instytucjonalnego⁴. Zachodzące w ostatnich latach w rolnictwie polskim procesy restrukturyzacyjne spowodowały wprawdzie zmianę jego tradycyjnego modelu, co przejawia się między innymi malejącym udziałem sektora rolnego w wytwarzanym PKB, niemniej jednak na obszarach wiejskich wciąż utrzymuje się wysoki poziom zatrudnienia w rolnictwie. Panujący od dłuższego czasu trend generuje więc potrzebę dalszego zwiększania efektywności produkcji rolniczej i dywersyfikacji rodzaju prowadzonej na obszarach wiejskich działalności gospodarczej. Według coraz częściej pojawiających się opinii wzrost udziału zatrudnienia poza rolnictwem w całej gospodarce narodowej i wśród ludności wiejskiej jest najogólniejszą miarą jej wzrostu gospodarczego⁵.

Celem opracowania jest próba oceny stanu i rodzaju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze gmin wiejskich województwa małopolskiego, reprezentujących różne poziomy rozwoju gospodarczego. Analizę przestrzenną

¹ A. Krakowiak-Bal, *Potencjał gospodarczy gmin przygranicznych Polski południowej*, „Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich” 2006, nr 2, s. 149–158.

² L. Woźniak, T. Cebulak, *Dywersyfikacja działalności gospodarczej terenów wiejskich wyznacznikiem ich zrównoważonego ekorozwoju*, „Problemy Inżynierii Rolniczej” 2007, nr 2, s. 93–103.

³ G. Karmowska, *Obszary wiejskie województwa zachodniopomorskiego i małopolskiego. Analiza porównawcza dynamiki zmian w latach 2004–2008*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2011, nr 15, s. 226–241.

⁴ J. Bański, *Przemiany funkcjonalno-przestrzenne terenów wiejskich*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2007.

⁵ I. Frenkel, *Nowe tendencje zmian zatrudnienia ludności wiejskiej w Polsce. Elementy prognozy*, „Wieś i Rolnictwo” 1993, nr 3–4, s. 124–138.

uwarunkowań rozwoju prowadzonej przez ludność wiejską działalności pozarolniczej przeprowadzono na podstawie podziału 125 gmin wiejskich Małopolski na cztery grupy reprezentujące różne poziomy rozwoju gospodarczego. Miarą różnicującą badane jednostki samorządu terytorialnego była wartość syntetycznego miernika rozwoju gospodarczego⁶, którą wyliczono przy zastosowaniu wielokryterialnej metody unitaryzacji zerowanej należącej do grupy metod taksonomicznych⁷. Źródłem danych do przeprowadzenia analiz były informacje publikowane przez Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz System Analiz Samorządowych. Zakres czasowy wykorzystanych w analizie wskaźników dotyczył roku 2011, natomiast wartości zmiennych diagnostycznych, które posłużyły do konstrukcji miary syntetycznej, przyjęto za okres 2004–2010.

Wyniki badań

W ocenie poziomu rozwoju gospodarczego danego regionu ważną rolę odgrywa struktura i wielkość zatrudnienia. W roku 2011 w województwie małopolskim, łącznie z rolnictwem indywidualnym, pracowało 866 587 osób, co stanowiło 8,2% wartości wyznaczonej dla kraju. Około 50,4% z ogólnej liczby pracujących to mężczyźni, pozostałe 49,6% stanowią kobiety (w Polsce: mężczyźni – 51,8%, kobiety – 48,2%). Wartość wskaźnika zatrudnienia⁸ kształtowała się na poziomie 38,9% i była niższa od średniej dla Polski o 1,6 punktu procentowego. W sektorze I (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) zatrudnionych było 182 142 osoby, tj. 21% ogółu pracujących w Małopolsce. W sektorze II (przemysł i budownictwo) pracowało 228 403 osoby, co stanowiło 26,4% ogółu zatrudnionych. Najwięcej (52,6%) zatrudnionych przypadło na sektor III (handel i usługi), gdzie liczba ludności pracującej oscylowała w okolicach 456 042 osób.

Największy udział osób pracujących w sektorze I wskazywały powiaty o korzystnych uwarunkowaniach przyrodniczych do prowadzenia produkcji rolniczej,

⁶ Wartość syntetycznej miary rozwoju gospodarczego gmin wiejskich województwa małopolskiego, która posłużyła do podziału jednostek na 4 grupy (I – najwyższy poziom rozwoju, II – średni poziom rozwoju, III – niski poziom rozwoju, IV – najniższy poziom rozwoju) obliczono na podstawie zestawu 6 zmiennych diagnostycznych spełniających określone kryteria merytoryczne i formalne. Szerzej: Ł. Paluch, W. Sroka, *Rola dokumentacji strategiczno-planistycznej w realizacji zrównoważonego rozwoju gmin wiejskich województwa małopolskiego – studium przypadku*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2013, t. 15, z. 3.

⁷ K. Kukula, *Metoda unitaryzacji zerowanej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 86.

⁸ Wskaźnik zatrudnienia wyliczony został jako udział pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym w liczbie osób w wieku produkcyjnym (w wieku 15 lat i więcej).

znajdujące się w północno-wschodniej części regionu, tj. tarnowski, dąbrowski, miechowski i proszowicki. Najniższy udział zatrudnienia w rolnictwie reprezentowały natomiast powiaty zlokalizowane w części północno-zachodniej, gdzie wyraźny wpływ na kształtowanie się ich profilu funkcyjnego ma oddziaływanie Krakowa i Aglomeracji Śląskiej (powiaty: olkuski, oświęcimski i chrzanowski). Największa liczba osób pracujących w handlu i usługach dotyczyła powiatów: wielickiego, oświęcimskiego, chrzanowskiego i tatrzańskiego przy najmniejszej liczbie pracujących w tym sektorze w powiatach: dąbrowskim, tarnowskim, miechowskim i proszowickim. W przypadku rozkładu zatrudnienia według płci relacja kobiet do mężczyzn w omawianych jednostkach jest zbliżona do wykazanej dla województwa.

Analizując strukturę ludności pracującej w sektorze usługowym, można zauważyć, iż zarówno w całym regionie, jak i w badanych grupach gmin występowała przewaga zatrudnienia w dziale usług rynkowych. Największy udział w tym zakresie charakteryzuje gminy grupy I i II (odpowiednio: 70 i 65,2%). W grupie III i IV wartość ta kształtowała się na poziomie 60%. W roku 2011 wskaźnik serwicyzacji gospodarki⁹ dla Małopolski wynosił 135,1 (w Polsce – 141,4). Najwyższa jego wartość wyróżniała gminy grupy I, gdzie kształtowała się ona na poziomie 61,3 i znacznie odbiegała od innych. W przypadku pozostałych grup wskaźnik ten był nieznacznie zróżnicowany, wynosząc odpowiednio: w II – 44,0; III – 41,1 i IV – 40,9 (tab. 1).

Tendencje zmian w strukturze osób pracujących na obszarze województwa małopolskiego w ostatnich latach były zbliżone do trendów ogólnokrajowych. Wzrósł poziom zatrudnienia w sektorze usługowym, zmniejszył się natomiast w przemyśle i budownictwie przy utrzymującej się liczbie zatrudnionych w rolnictwie. Występowała także wyraźna przewaga usług rynkowych dostarczanych przez sektor prywatny (usługi finansowe, hotele i restauracje, transport, łączność, handel) nad nierynkowymi, generowanych przez jednostki administracji publicznej i instytucje typu non-profit (na przykład administracji, oświaty, bezpieczeństwa publicznego), a kierunek zachodzących zmian świadczyć może o częściowej modernizacji struktury ludności pracującej i o poprawie sytuacji tego sektora gospodarki w regionie. Występujące procesy wiązały się z intensywnym rozwojem drobnej przedsiębiorczości, w tym małych i średnich firm, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Z punktu widzenia lokalnej gospodarki jest to

⁹ Wskaźnik serwicyzacji wyliczony został jako liczba osób pracujących w usługach (rynkowych i nierynkowych) przypadająca na 1 tys. mieszkańców.

zjawisko pozytywne, rodzące pilną potrzebę stymulowania i przyspieszenia rozwoju przedsiębiorczości. Należy pamiętać bowiem o tym, iż małe i średnie firmy coraz częściej odgrywają rolę katalizatora rozwoju wsi, a poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodu w rolnictwie i poza nim jest czynnikiem stabilizującym sytuację materialną jej mieszkańców¹⁰. Powszechnie uważa się także, że liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze danej gminy, powiatu czy województwa może stanowić o ich sile ekonomicznej¹¹.

Tabela 1

Wybrane charakterystyki ludności pracującej
w sektorze usługowym badanych grup gmin wiejskich

Wyszczególnienie	Ludność pracująca w sektorze usługowym		Wskaźnik serwicyzacji gospodarki			
	ogółem (osób)	usługi nierynkowe (%)				
Polska	5 395 753	41,2	141,4			
Małopolska	445 632	43,2	135,1			
			min.	max.	średnia	
Grupy gmin	I	11 039	30,0	28,0	168,4	61,3
	II	24 027	39,8	23,5	78,2	44,0
	III	23 275	34,8	22,6	72,1	41,1
	IV	4976	39,4	20,1	52,5	40,9

I – gminy o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego

II – gminy o średnim poziomie rozwoju gospodarczego

III – gminy o niskim poziomie rozwoju gospodarczego

IV – gminy o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, www.stat.gov.pl i SAS, www.sas24 (10.05.2012).

Na terenie województwa małopolskiego (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne) według systemu REGON funkcjonuje obecnie 331,4 tys. podmiotów gospodarczych, tj. około 8,5% ogółu zarejestrowanych w Polsce. Jednostki sektora prywatnego stanowiły w badanym okresie niemal 97,6% ogółu zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w województwie. Udział podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne wynosił 76,4% ogółu. Największa ich liczba prowadziła działalność w Krakowie (34,9% ogółu), a także

¹⁰ I. Kropsz, *Bariery rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich Dolnego Śląska*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2005, t. 7, z. 4, s. 203–206.

¹¹ B. Grzebyk, *Rozwój przedsiębiorczości elementem poprawy konkurencyjności obszarów o wysokich walorach przyrodniczych*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2008, t. 10, z. 2, s. 68–74.

w powiatach: krakowskim (7,3%), wadowickim (4,9%), nowotarskim (4,3%), najmniejsza zaś w powiatach: dąbrowskim (1%) i proszowickim.

W Małopolsce działało 375 dużych przedsiębiorstw zatrudniających średnio ponad 250 pracowników. Większość z nich prowadziła działalność w przetwórstwie przemysłowym (116) lub w handlu (39). Około 86 dużych jednostek funkcjonowało w obszarze administracji publicznej oraz opieki zdrowotnej i społecznej. Przeważająca większość podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze województwa to jednostki małe, zatrudniające do 9 pracowników, które stanowiły 94,8% ogółu zarejestrowanych (w Polsce – 95%). Pod względem liczebności największą branżą był handel i naprawy. W sekcji tej działało 27,2% ogółu podmiotów. Duży udział w liczbie podmiotów gospodarczych miały także obsługa nieruchomości (15,2%), budownictwo (11,7%), przetwórstwo przemysłowe (10,1%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna.

Dokonując oceny poziomu rozwoju przedsiębiorczości w województwie małopolskim, posłużono się wybranymi wskaźnikami¹², tj. liczbą podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców i ich natężenia na 1 km². Zagęszczenie podmiotów gospodarczych dla Małopolski wynosiło 21,8 i było prawie dwukrotnie wyższe niż średnia w Polsce (12,1). Z kolei przeciętna liczba jednostek w przeliczeniu na 1 tys. ludności przy wartości równej 100,1 jest niższa o 2,3 od zanotowanej dla kraju. Analizując wymienione wskaźniki wyodrębnionych grup, można zauważyć, iż występuje w nich wyraźne zróżnicowanie zarówno pod względem natężenia podmiotów gospodarczych na km², jak i liczby na 1 tys. ludności (tab. 2).

Najwyższe średnie wartości przyjętych wskaźników charakteryzują gminy grupy I, wynosząc odpowiednio: 93,7 i 11,8. Przeciętna wartość wskaźników dla grup II i III oscylowała wokół: 70,0 i 60,2 podmiotów na 1 tys. ludności oraz 8,6 i 6,8 na km². Najmniejszy rząd wartości, tj. prawie dwukrotnie niższych od przedstawionych dla województwa i kraju, wykazała natomiast grupa IV (50,3 podmioty na 1 tys. ludności i 6,9 jednostki gospodarczych na km²).

Kolejną cechą obrazującą poziom aktywności gospodarczej mieszkańców regionu jest wskaźnik przedsiębiorczości¹³. W 2011 roku jego wartość dla woje-

¹² Wybór wskaźników, które posłużyły do oceny skali rozwoju przedsiębiorczości w województwie małopolskim, poczyniony został za: W. Musiał, *Ekonomiczne i społeczne problemy rozwoju obszarów wiejskich Karpat Polskich*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa 2008, s. 290–295.

¹³ Wskaźnik przedsiębiorczości wyliczony został jako liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przypadająca na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym (w wieku 15 lat i więcej).

wództwa małopolskiego wynosiła 157,2 i kształtowała się dość korzystnie na tle średniej dla Polski (158,9). Większość firm zarówno w całym kraju, jak i w województwie prowadziła działalność w sektorze usługowym (około 75%), znacznie mniej w przemyśle (około 23%) i tradycyjnie najmniej w rolnictwie, tj. niespełna 2% ogółu. W badanych grupach gmin wiejskich przeciętna wartość tego wskaźnika wynosiła odpowiednio: w grupie I – 136,8; II – 104,5; III – 89,9 i IV – 74,9 (rys. 1).

Tabela 2

Wybrane charakterystyki zjawiska przedsiębiorczości
w badanych grupach gmin wiejskich

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów gospodarczych		Podmioty gospodarcze na 1 tys. ludności	Podmioty gospodarcze na km ²
	ogółem	sektor prywatny (%)		
Polska	3909 802	96,9	102,4	12,1
Małopolska	331 363	97,6	100,1	21,8
Grupy gmin	I	14 873	97,4	93,7
	II	22 902	96,9	70,0
	III	35 861	95,9	60,2
	IV	6541	95,5	50,3

I – gminy o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego

II – gminy o średnim poziomie rozwoju gospodarczego

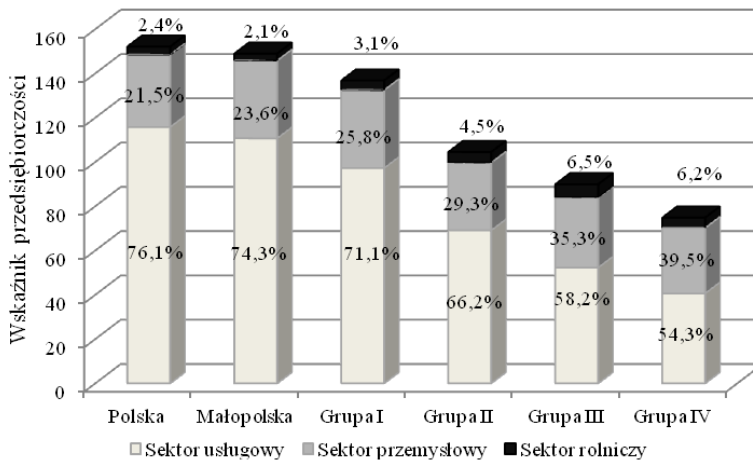
III – gminy o niskim poziomie rozwoju gospodarczego

IV – gminy o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, www.stat.gov.pl (10.05.2012).

Poddając ocenie rozmiar działalności gospodarczej ludności województwa małopolskiego w ujęciu ilościowym i jakościowym, warto także zwrócić uwagę na intensywnie rozwijające się w ostatnich latach różne formy turystyki, która w Małopolsce odgrywa zdecydowanie większą rolę niż w pozostałych polskich regionach. Uwarunkowane jest to szczególnymi walorami przyrodniczymi, zwłaszcza części południowej województwa, tj. powiatów tatrzańskiego, nowotarskiego, nowosądeckiego i gorlickiego, oraz bogactwem zasobowym w postaci obiektów zaliczanych do dziedzictwa kulturowego kraju, skoncentrowanych głównie w okolicach stolicy regionu – Krakowa¹⁴.

¹⁴ Ł. Paluch, *Uwarunkowania zrównoważonego rozwoju gmin wiejskich w województwie małopolskim*, niepublikowana rozprawa doktorska, Wydział Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 2012.

- I – gminy o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego
- II – gminy o średnim poziomie rozwoju gospodarczego
- III – gminy o niskim poziomie rozwoju gospodarczego
- IV – gminy o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego

Wskaźnik przedsiębiorczości wyliczony został jako liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przypadająca na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym (w wieku 15 lat i więcej)

Rysunek 1. Liczba oraz struktura podmiotów gospodarczych na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym badanych grup gmin wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, www.stat.gov.pl (10.05.2012).

Dzięki wyżynnemu i górskiemu ukształtowaniu terenu występują tu dogodne warunki dla rozwoju wszelakich form turystyki kwalifikowanej, jak narciarstwo zjazdowe, alpejskie, biegowe, snowboard, rakiety śnieżne, wspinaczka górską. Dodatkowo, na terenie województwa funkcjonuje 9 spośród 44 polskich uzdrowisk będących głównym celem przyjazdów rekreacyjnych oraz zdrowotnych turystów, kuracjuszy krajowych i zagranicznych. Ponadto, coraz większym uznaniem cieszą się baseny geotermalne zlokalizowane w Bukowinie Tatrzańskiej, Szaflarach i Zakopanem. Działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego skoncentrowana jest z kolei wokół największych w regionie ośrodków miejskich, tj. Krakowa, Nowego Sącza i Tarnowa, posiadających bogatą ofertę turystyczną w tym zakresie. Na obszarze wiejskim województwa dużą popularność zyskuje również bogata oferta gospodarstw agroturystycznych będących jedną z podstawowych form pozarolniczej działalności mieszkańców małopolskiej wsi. Świadczy o tym liczba ponad 200 obiektów skategoryzowa-

nych według zasad Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, co stawia Małopolskę na pierwszej pozycji w kraju¹⁵.

Podsumowanie

Zaprezentowany stan i rodzaj działalności pozarolniczej w gminach wiejskich województwa małopolskiego odzwierciedla występujące między nimi różnice w poziomie rozwoju gospodarczego. Relatywnie wysokie wartości przyjętych do analizy wskaźników charakteryzujących grupy gmin wiejskich o wyższym poziomie rozwoju (I i II) wynikają głównie ze specyfiki lokalnych uwarunkowań środowiskowych, tj. korzystnego położenia względem centrów gospodarczych, a tym samym rynków zbytu, niższego zatrudnienia w sektorze rolniczym oraz lepszego wyposażenia w infrastrukturę techniczną. W grupie gmin o niższym poziomie rozwoju (III i IV) poza wyżej wymienionymi determinantami istotne znaczenie odgrywa unikatowość i bogactwo zasobów środowiska przyrodniczego objętego w znacznej części ochroną prawną oraz mentalność lokalnej społeczności wiejskiej.

Poziom rozwoju przedsiębiorczości przedstawionych grup gmin wiejskich jest więc znacznie zróżnicowany, co wynika także z odmiennego ducha przedsiębiorczości oraz kultury materialnej miejscowej ludności. Wśród innych czynników dywersyfikujących struktury gospodarcze i rozwój badanych jednostek Małopolski do najważniejszych należy zaliczyć również specyfikę struktury agrarnej oraz występujących uwarunkowań przyrodniczych. Wzbogacanie na małopolskiej wsi profilu działalności gospodarczej o nowe kierunki powinno postrzegać się zatem jako ważną drogę prowadzącą do poprawy statusu ekonomicznego rodzin wiejskich oraz rozwoju jej pozarolniczych funkcji. Należy bowiem pamiętać o tym, iż kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców obszarów wiejskich odgrywa istotną rolę w procesie ich rozwoju, zwłaszcza na terenach monofunkcyjnych, o charakterze typowo rolniczym. Poza tym wyznaczanie coraz to nowych rodzajów aktywności gospodarczej w dziedzinach ważnych dla lokalnych społeczności (rekreacja i turystyka, atrakcyjne miejsca zamieszkania i pracy, ochrona zasobów naturalnych oraz cennych krajobrazów) wpisuje się wyraźnie w wynikające z koncepcji zrównoważenia cele rozwojowe.

¹⁵ *Województwo małopolskie 2010*, red. J. Dobrzańska, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2010.

Bibliografia

- Bański J., *Przemiany funkcjonalno-przestrzenne terenów wiejskich*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2007.
- Frenkel I., *Nowe tendencje zmian zatrudnienia ludności wiejskiej w Polsce. Elementy prognozy*, „Wieś i Rolnictwo” 1993, nr 3–4.
- Grzebyk B., *Rozwój przedsiębiorczości elementem poprawy konkurencyjności obszarów o wysokich walorach przyrodniczych*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2008, t. 10, z. 2.
- Karmowska G., *Obszary wiejskie województwa zachodniopomorskiego i małopolskiego. Analiza porównawcza dynamiki zmian w latach 2004–2008*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2011, nr 15.
- Krakowiak-Bal A., *Potencjał gospodarczy gmin przygranicznych Polski południowej*, „Infrastruktura i Terenów Wiejskich” 2006, nr 2.
- Kropisz I., *Barierzy rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich Dolnego Śląska*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2005, t. 7, z. 4.
- Kukuła K., *Metoda unitaryzacji zerowanej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Musiał W., *Ekonomiczne i społeczne problemy rozwoju obszarów wiejskich Karpat Polskich*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa 2008.
- Paluch Ł., Sroka W., *Rola dokumentacji strategiczno-planistycznej w realizacji zrównoważonego rozwoju gmin wiejskich województwa małopolskiego – studium przypadku*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2013, t. 15, z. 3.
- Paluch Ł., *Uwarunkowania zrównoważonego rozwoju gmin wiejskich w województwie małopolskim*, niepublikowana rozprawa doktorska, Wydział Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 2012.
- Województwo małopolskie 2010*, red. J. Dobrzańska, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2010.
- Woźniak L., Cebulak T., *Dywersyfikacja działalności gospodarczej terenów wiejskich wyznacznikiem ich zrównoważonego ekorozwoju*, „Problemy Inżynierii Rolniczej” 2007, nr 2.

**DETERMINANTS OF DEVELOPMENT OF NON-AGRICULTURAL ACTIVITY
IN RURAL AREAS OF THE MAŁOPOLSKA VOIVODESHIP**

Keywords: socio-economic development, Małopolska Province, rural communes, zero unitarization method, non-agricultural activity

SUMMARY

The aim of this elaboration is to identify the level of non-agricultural activity development of rural communes in Małopolska Province which represent different levels of economic development. The choice of units for the researches was based on multicriteria method of zero unitarization which allowed to the division of 125 rural communes of the Małopolska Province on four, homogeneous groups, representing the different level of the economic development. The primary source of information were the statistical data for the year 2011 published by the Local Data Bank and System of Analysis of Local Government. The conducted researches demonstrate that there are significant differences in the type and pace of development of non-agricultural activities in the area of the units of local government.